

ส่วนที่1 สรุปการบรรยายเส้นทางกฎหมายก่อตั้งครอบครัวของเพศหลากหลายในประเทศไทยและวิถีชีวิตแห่งสมรสเท่าเทียม

22 ปีของการเดินทางสู่สมรสเท่าเทียม

การต่อสู้เพื่อการสมรสของเพศเดียวกัน จุดเริ่มต้นเกิดขึ้นตั้งแต่ 22 ปีก่อนในปี 2544 รัฐบาลยุคนายกทักษิณ ชินวัตร โดยรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเริ่มแนวคิดเรื่องนี้ แต่กระแสสังคมไม่เห็นด้วยอย่างรุนแรง รัฐบาลมองเห็นว่าสังคมไม่พร้อมสำหรับเรื่องนี้จึงตกไป

เส้นทางของการสมรสเท่าเทียม

พ.ศ.2544 กำเนิดแนวคิดให้เพศเดียวกันสามารถแต่งงานกันได้

พ.ศ.2544 เสวนาจากงานวิจัยเพื่อความต้องการของคู่รักหลากหลายเพศ

พ.ศ.2555 คู่รักชายรักชายยื่นจดทะเบียนสมรสแต่ถูกปฏิเสธ คู่รักชายรักชายยื่นเรื่องร้องเรียนที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กสม.ยื่นเรื่องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิ การกฎหมายการยุติธรรม และสิทธิมนุษยชน และต่อมากรมธ.ยกร่าง "ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต" ร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม

พ.ศ.2556 ร่างที่ 1 เผยแพร่ครั้งแรกในเดือนกุมภาพันธ์โดยร่างของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้ยื่นจดหมายเปิดผนึกต่อประธาน กมธ. เพราะมีความไม่เสมอภาคกันในหลายมาตรา เสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตฉบับภาคประชาชน โดยครอบคลุมทุกเพศ ออกมาทั้งหมด 15 มาตรา

พ.ศ.2557 กำเนิด "ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต ฉบับภาคประชาชน" และร่างที่ 1 ฉบับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ไม่สามารถไปต่อได้เพราะไม่ได้ถูกผลักดันเนื่องจากเกิดการรัฐประหารขึ้น

พ.ศ.2558 คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (คปก.) หมดวาระลงและถูกสั่งระงับมิให้สรรหา ทำให้ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตฉบับภาคประชาชน (51มาตรา) ต้องยุติลง

พ.ศ.2559 ได้เกิดร่างที่ 2 พระราชบัญญัติคู่ชีวิต (63มาตรา) โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

พ.ศ.2560 เผยแพร่ร่างที่ 2 ฉบับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ(63มาตรา) ในงาน idahot และได้รับการสนับสนุนจากการทำแบบสำรวจผ่านแคมเปญFamily Rainbow จำนวน 60,000 รายชื่อ และได้

คำแนะนำเพิ่มเติมจากกระทรวงยุติธรรมให้ศึกษาในประเด็นของศาสนา กฎหมายระหว่างประเทศ รายการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพิ่มเติม

พ.ศ.2561 ได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต ร่างอ้าวาโมเดลจาก 98 มาตราเหลือเพียง 70 มาตรา มาเป็นร่างที่3 ฉบับคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จาก 70 มาตราเหลือเพียง 44 มาตรา มาเป็นร่างที่ 4 ฉบับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และคณะรัฐมนตรีรับหลักการ 44 มาตรา หรือร่างที่ 4 ฉบับคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แบบ 5 และปรับ 6 โดยอ้างอิงจากการศึกษาเพิ่มเติมงานวิจัยของคุณชนวิโรจน์ อีรพัชรพร และภาคประชาชนเตรียมร่างกฎหมายสมรสเท่าเทียม

พ.ศ.2562 คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา 3 วาระ พิจารณาเหลือเพียง 40 มาตรา ทำให้เป็นร่างที่ 5 ฉบับคุ้มครองสิทธิ ต่อมาได้หมดวาระรัฐบาล คสช. ทำให้ร่างที่ 5 หยุดชะงัก และรอรัฐบาลชุดใหม่ ที่มาจากการเลือกตั้งในครั้งถัดไปมาดำเนินต่อ

พ.ศ.2563 กระทรวงยุติธรรมประมวลผลจากกฤษฎีกาให้เป็น 46 มาตรา ทำให้เป็นร่างที่ 6 คือร่างสุดท้ายที่คณะรัฐมนตรีรับหลักการ 46 มาตรา และพรคณาตใหม่ยื่นพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม 69 มาตรา

พ.ศ.2564 คำวินิจฉัยสภารธรรมนูญประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1448 ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ

พ.ศ 2565 รัฐสภารับร่างทั้งหมด 4 ฉบับ คือ

- 1.สมรสเท่าเทียมฉบับพรรคก้าวไกล
- 2.พระราชบัญญัติคู่ชีวิตฉบับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- 3.พระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- 4.พระราชบัญญัติคู่ชีวิตฉบับพรรคประชาธิปัตย์

พ.ศ.2566 ยืนยันกฎหมายต่อรัฐบาลชุดใหม่ ไม่ทันตามรัฐธรรมนูญมาตรา 147

พ.ศ 2567 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโหวตรับในวาระ 2 และวาระ 3 เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2567 และสมาชิกวุฒิสภาโหวตรับหลักการวาระ 1 เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2567 และสมาชิกวุฒิสภาได้รับหลักการ วาระ 2-3 เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2567 และตอนนี้อยู่ในขั้นตอนรอลงนามพระปรมาภิไธย พระมหากษัตริย์เพื่อที่จะสามารถประกาศในราชกิจจานุเบกษาและให้มีผลบังคับใช้ 120 วันหลังจาก ประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้

ส่วนที่2 วิเคราะห์ประเด็นทางกฎหมายพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นในประเด็นหรือข้อสังเกตดังกล่าว

ประเด็นปัญหาทางกฎหมายประเด็นนี้ถือเป็นหลักการสำคัญของร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียมและเป็นหลักการพื้นฐานที่ปรากฏอยู่ในร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียมทุกร่าง มีว่าจะเป็นร่างของรัฐบาลพรรคก้าวไกล ภาคประชาชน และพรรคประชาธิปัตย์ โดยเป็นไปเพื่อแก้ไขถ้อยคำของบุคคลในกฎหมายครอบครัวให้ใช้ถ้อยคำในลักษณะที่ไม่เจาะจงเพศ อันจะเอื้อให้ตีความคู่สมรสรวมถึงคู่สมรสที่เป็นบุคคลที่มีเพศสภาพเดียวกันได้

กรณีแก้ไขจาก ‘ชาย’ และ ‘หญิง’ เป็นบุคคล ได้แก่บทบัญญัติเรื่องเงื่อนไขแห่งการสมรสตามมาตรา 1448, 1450, 1452, 1453 และมาตรา 1458

กรณีแก้ไขจาก ‘ชาย’ และ ‘หญิง’ เป็นคู่สมรส ได้แก่ หมวด 3 ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา แก้ไขเป็น ‘ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส’ ตามมาตรา 1461 ถึง 1463, หมวด 4 ว่าด้วยทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา แก้ไขเป็น ‘ทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส’ ตามมาตรา 1469 มาตรา 1470 มาตรา 1475-1477 มาตรา 1479 มาตรา 1481-1499 เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการแก้ไขถ้อยคำลักษณะนี้ในบรรพ 1 ในเรื่องภูมิลำเนาของคู่สมรส^[3] และอายุความสิทธิเรียกร้องระหว่างคู่สมรส^[4] และในบรรพ 6 ว่าด้วยมรดกอีก 3 มาตรา

กรณีแก้ไขจาก ‘ชาย’ และ ‘หญิง’ เป็น ผู้หมั้นกับผู้รับหมั้น เดิมทีบทบัญญัติเรื่องหมั้นเป็นเรื่องที่ฝ่ายชายหมั้นฝ่ายหญิง แม้จะมีความพยายามแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้หญิงหมั้นชายได้ในระหว่างพุทธทศวรรษที่ 2510-2520 แต่เสียงส่วนใหญ่ของคณะกรรมการร่างกฎหมายมีมติว่าไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติม เพราะกฎหมายว่าด้วยการหมั้นเป็นเรื่องประเพณีของไทย แต่การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายครอบครัวในครั้งนี้ก้าวหน้าไปกว่าเดิมอย่างมาก ที่นอกจากหญิงหมั้นชายแล้ว บุคคลเพศเดียวกันก็สามารถหมั้นกันได้ ซึ่งถือเป็นการปฎิวัติข้อความคิดเรื่องการหมั้นในระบบกฎหมายไทยพอสมควร นอกจากเรื่องหมั้นแล้ว เรื่องสินสอดก็มีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกัน

นอกเหนือจากหลักการที่แก้ไขใหม่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียมแล้ว ร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียมยังกำหนดบทเฉพาะกาลไว้ว่าร่างพระราชบัญญัตินี้จะไม่ใช้บังคับแก่กรณีที่กฎหมายกำหนดเรื่องครอบครัวมรดกเป็นการเฉพาะ ซึ่งเป็นการอ้างถึงพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 นั้นเอง

นอกจากนี้ ยังมี ‘บทกวาดก้อง’ ในร่างมาตรา 67 กำหนดว่า บรรดากฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ข้อบัญญัติ ประกาศ คำสั่ง มติคณะรัฐมนตรีที่กำหนดสิทธิหน้าที่ระหว่างสามีภริยา ให้ถือว่าสามีภริยา ณ ที่นี้ หมายถึง ‘คู่สมรส’ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่แก้ไขใหม่ด้วย เว้นแต่กรณีตามร่างมาตรา 67 วรรค 2 กรณีกำหนดสิทธิหน้าที่ระหว่างสามีภริยาไว้แตกต่างกัน

ความเห็นของกระผม เรื่องรับบุตร ตัวผมมองว่าไม่ว่าเพศไหนก็สามารถเลี้ยงลูกออกมาให้เป็นคนดีและเติบโตไปเป็นอนาคตของชาติได้ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นคู่รักชายหญิงเพียงอย่างเดียว ตัวผมยังเติบโตมาได้ทุกวันนี้โดยที่มีแม่เป็นคนเลี้ยงเพียงคนเดียว ตัวผมยังรู้สึกได้ว่าตัวของภรรยาได้รับความรักความอบอุ่นไม่เคยขาด แล้วถ้าเด็กที่มีแม่2คนหรือพ่อ2คนจะดีและได้รับความรักความอบอุ่นมากแค่ไหน